

Η έννοια της εξουσίας υπό το πρίσμα του Φουκώ, του Χομπς και του Λοκ (Αγάπη Παπαδοπούλου, ΜTh)

/ [Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=171468>]

Ο Φουκώ θεωρεί ότι είναι λανθασμένη η οπτική που εξετάζει την εξουσία ως κάτι που πηγάζει από τους κοινωνικούς θεσμούς. Η εξουσία επεκτείνεται πολύ πιο πέρα από τους θεσμούς. Η ύπαρξη των κεντρικών μηχανισμών εξουσίας είναι το αποτέλεσμα μιας σειράς σχέσεων εξουσίας-επιβολής που διαφοροποιούν τα παιδιά από τους ενηλίκους, μαθητές από δασκάλους ή οικογένειες, υπηκόους ή πολίτες από τη διοίκηση. Οι σχέσεις εξουσίας διαπερνούν τους μηχανισμούς και τους θεσμούς με αποτέλεσμα να μην εξαντλείται η ύπαρξή τους μόνο εντός τους. Η έννοια του πολιτικού για τον Φουκώ, είναι το σύνολο των σχέσεων δύναμης σε μια κοινωνία, οι οποίες ταυτίζονται με τις σχέσεις εξουσίας[10].

Image not found or type unknown

Ο Μισέλ Φουκώ

Η εξουσία δεν έχει τη μορφή εμπορεύματος, δεν είναι κάτι που αποκτάται και μεταβιβάζεται. Σύμφωνα με το Φουκώ, η εξουσία ως πλέγμα σχέσεων, ξεπερνά τη συνταγματικότητα και τη νομιμότητα, όπως και το οικονομικό ή ταξικό ή συλλογικό συμφέρον. Οι σχέσεις εξουσίας δε βρίσκονται σε εξωτερική θέση ως προς τις υπόλοιπες κοινωνικές σχέσεις, αλλά ενυπάρχουν σε όλες και τις καθορίζουν. Οι σχέσεις εξουσίας δεν επιβάλλονται ούτε με τη βία, ούτε με την ιδεολογία. Η εξουσία ενυπάρχει σε κάθε ανθρώπινη σχέση. Δεν είναι προνόμιο της κυρίαρχης τάξης. Τονίζει ότι η εξουσία δεν επιβάλλεται, αλλά ασκείται[11].

Επιμένει να μιλά για πολλαπλές σχέσεις εξουσίας και όχι για μια εξουσία που είναι μονοσήμαντης κατεύθυνσης. Είναι ένας τρόπος δράσης κάποιων πάνω σε κάποιους άλλους. Οι σχέσεις εξουσίας δεν έχουν στόχο να ασκήσουν φυσική βία. Δεν είναι μόνο βίαιες και καταναγκαστικές, αλλά προκαλούν και αντίσταση. Η εξουσία

υπάρχει μόνο αν έχουμε αντίρροπες δυνάμεις που μάχονται μεταξύ τους, γι' αυτό κι ο Φουκώ θεωρεί απίθανη την ύπαρξη μιας κοινωνίας, χωρίς σχέσεις εξουσίας[12]. Επιπλέον, οι σχέσεις εξουσίας είναι ταυτόχρονα σκόπιμες και όχι υποκειμενικές. Αναφέρει πως δεν υπάρχει εξουσία που να ασκείται χωρίς μια σειρά από βλέψεις και στόχους. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι απορρέει από την εκλογή ή την απόφαση ενός ατομικού υποκειμένου. Δεν υπάρχει στη βάση των σχέσεων εξουσίας κάποια δυαδική και καθολική αντίθεση ανάμεσα στους εξουσιαστές και στους εξουσιαζομένους[13].

Ο Χομπς εισάγει την έννοια της δικαιοσύνης στην άσκηση της εξουσίας. Η φύση της δικαιοσύνης έγκειται στην τήρηση έγκυρων συμβάσεων, οι οποίες αρχίζουν με τη σύσταση της πολιτικής εξουσίας[14]. Για να αποκτήσουν νόημα οι έννοιες δίκαιο και άδικο πρέπει να υπάρξει μια εξαναγκαστική εξουσία, που να επιβάλλει σε όλους εξίσου την τήρηση των συμβάσεων, απειλώντας ταυτόχρονα με τιμωρία[15]. Οι τρόποι απόκτησης της εξουσίας είναι αντίστοιχοι με τους τρόπους ίδρυσης των πολιτικών κοινωνιών, δηλαδή είναι σαν την οργάνωση και την κατάκτηση. Ο Χομπς υποστηρίζει ότι η εξουσία πρέπει να έχει μόνιμο χαρακτήρα καθώς η ανατροπή της συνεπάγεται την επιστροφή στη φυσική κατάσταση, η οποία είναι χειρότερη από μια κακή εξουσία.

Ενώ ο Χομπς χαρακτηρίζει την εξουσία ως απόλυτη δύναμη, ο Λοκ υποστηρίζει ότι πρέπει να έχει περιορισμένες δυνάμεις και ενώ ο Χομπς τη θεωρεί αδιαίρετη, στον Λοκ γίνεται λόγος για διάκριση των εξουσιών. Στον Χομπς ο κυρίαρχος είναι υπεράνω του νόμου, αφού δεν πρέπει να υπάρχει εξουσία ανώτερη από αυτόν. Ο R. Peters θεωρεί ότι ο Χομπς υπέθετε πως «πρέπει να υπάρχει σε κάθε κράτος μια ανώτατη εξουσία που να θέτει και να επιβάλλει διαταγές σε όλους τους υπηκόους και να μη δέχεται καμιά. Να κάνει νόμους, αλλά να μην υπόκειται σε αυτούς.»[16]

(συνεχίζεται)

[9] Βλ. Μισέλ Φουκώ, Εξουσία, γνώση και ηθική, Ύψιλον, Αθήνα, 1987, σελ. 18-19, σελ. 25, σελ. 74.

[10] Βλ. Μισέλ Φουκώ, η μικροφυσική της εξουσίας, Ύψιλον, Αθήνα, 1991, σελ. 76, σελ. 91-93.

[11] Βλ. Μισέλ Φουκώ, Εξουσία, γνώση και ηθική, ό. π., σελ. 18-19, σελ. 25, σελ. 74, σελ. 125.

[12] Βλ. Μισέλ Φουκώ, Ιστορία της σεξουαλικότητας, Τόμος 1, η δίψα της γνώσης, Ράππα, Αθήνα, 1982, σελ. 110-120.

[13] Βλ. Barry Smart, Υποκείμενα εξουσίας, αντικείμενα γνώσης, επιμέλεια: Μαρία Πετμεζίδου, Σύγχρονη Κοινωνιολογική Θεωρία, Τόμος II, Π.Ε.Κ., Ηράκλειο, 1999, σελ. 175-178, σελ. 194-196.

[14] Βλ. Ευάγγελος Παπανούτσος, Ο Κόσμος του Πνεύματος, Ίκαρος, Αθήνα, 1949, σελ. 103.

[15] Βλ. Thomas Hobbes, Λεβιάθαν: Η ύλη, Μορφή και Εξουσία μιας Εκκλησίας και Λαϊκής Πολιτικής Κοινότητας, μτφρ. Γρηγόρης Πασχαλίδης, Αιμίλιος Μεταξόπουλος, Γνώση, Αθήνα, 1989, σελ. 213.

[16] Βλ. Richard Peters, Hobbes, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, England, 1967, σελ. 201.